

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FAMEKA İNŞ. PLASTİK SAN VE TİC. LTD. ŞİRKETİ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2014/3905

Karar Tarihi : 19/4/2017

Başkan : Burhan ÜSTÜN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Hasan Tahsin GÖKCAN

Kadir ÖZKAYA

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : Fameka İnş. Plastik San ve Tic. Ltd. Şirketi

Temsilcisi : Fatih Mehmet KALYONCU

Vekili : Av. Tolga SARIYAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, varsayıma dayalı şekilde idari para cezası kesilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ile suçların ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/3/2014 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü sunmuştur.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. İzin verilen azami yük ağırlığının aşılması suretiyle 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 65. maddesinin hükmünün ihlal edildiği gerekçesiyle başvurucu Şirkete "gönderen" sıfatıyla 2.253 TL idari para cezası kesilmiştir.

9. Sahibi olmadığı ve üzerinde tasarruf yetkisi bulunmayan bir araç ile yük taşımacılığı yapılırken kendisine idari para cezası verildiğini, kendisinin sadece taşınan eşyanın sahibi olduğunu belirterek anılan cezaya başvurusunun yaptığı itiraz, İstanbul Anadolu 35. Sulh Ceza Mahkemesinin 23/1/2014 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Karar gerekçesinin ilgili bölümü şöyledir:

"İstanbul Bölge Trafik Denetleme Şube Müdürlüğünden konuya ilişkin evraklar istenmiş, gönderilen evraklardan itiraza konu hususun net olarak anlaşılması ve celse açılmasını gerektirir bir durumun bulunmaması nedeniyle celse açılmamıştır.

Gelen evrakların tetkikinden başvurana ait 06 E... 89 plaka sayılı araca 01/03/2007 tarihinde tonaj aşımı yaptığı gerekçesi ile tutanak tutulduğu, bu tutanağa istinaden 2918 sayılı yasanın 65/5 maddesi uyarınca 2.253,00 TL idari para cezası verildiği anlaşılmıştır.

Mahkememizce yapılan inceleme sonucunda; başvuranın başvurusunu haklı gösterecek şekilde her hangi bir delil ve belgenin bulunmaması nedeniyle başvurunun reddine [karar verilmiştir.]"

10. Anılan karar, başvurucuya 14/2/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

11. Bireysel başvuru 14/3/2014 tarihinde yapılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

12. 2918 sayılı Kanun'un 65. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Araçların yüklenmesinde, yönetmeliklerle belirlenen ölçü ve esaslara aykırı olarak;

...

b) Azami yüklü ağırlığın veya izin verilen azami yüklü ağırlığın aşılması,

...

yasaktır.

Birinci fıkranın (b) bendine uymayarak;

...

d) % 25 fazlasına kadar yüklemelerde 2.000 Türk Lirası,

...

İşleten ve gönderenlere ayrı ayrı idarî para cezası verilir."

B. Uluslararası Hukuk

1. İlgili Sözleşme

13. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kendisine bir suç isnat edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

14. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), suçluluk karineleri ve ispat yüküne ilişkin olarak ilkeler belirlemiştir. Buna göre ispat yükünün iddia makamından alınıp savunma makamına verilmesi hâlinde masumiyet karinesi ihlal edilebilir

(Telfner/Avusturya, B. No: 33501/96, 20/3/2001, § 15). AİHM, *Salabiaku/Fransa* (B. No: 10519/83, 7/10/1988, §§ 24, 28, 29) başvurusunda, fiilî veya hukuki karinelerin her hukuk sisteminde bulunabileceğini belirttiikten sonra ceza hukukundaki karinelerin belli koşulların oluşması durumunda kabul edilebileceğini ifade etmiştir. Mahkemeye göre fiilî veya hukuki karinelerin bulunduğu durumlarda suç isnadı altındaki kişiye bunun aksini ortaya koyma olanağının mutlaka tanınması ve kişinin savunma hakkının kısıtlanmaması gerekir.

15. Bu karinelerin kabul edilebilirliği, ceza davasında risk altında bulunan menfaatle de doğrudan ilgilidir. Sözleşmecî devletler, ceza hukuku kapsamında karinelere başvururken dava konusunun önemi ile savunmanın hakları arasında adil bir denge kurmalıdırlar. Yararlanılan araçlar, ulaşılması gereken meşru amaçla orantılı olmalıdır (*Janosevic/İsveç*, B. No: 34619/97, 21/5/2003, § 101).

16. Özet olarak AİHM; savunma hakkının kısıtlanmaması, suç isnadı altındaki kişilere karinelerin aksini ortaya koyma olanağının tanınması ve hâkimin sanığı şüpheden yararlandırmak konusunda mutlak takdir hakkının bulunması durumunda masumiyet karinesinin ihlal edilmiş sayılmayacağını, kanun koyucuların bu tür hükümler ihdas etmesinin masumiyet karinesine aykırı olmayacağını belirtmektedir (*Pham Hoang/Fransa*, B. No: 13191/87, §§ 33, 36).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 19/4/2017 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu, sahibi olmadığı ve üzerinde tasarruf yetkisi bulunmayan bir araç ile yük taşımacılığı yapılırken trafik kuralı ihlali yapıldığı gerekçesi ile hakkında idari para cezası verildiğini, kendisinin sadece taşınan emtianın sahibi olduğunu, bu malın hangi koşul ve şekilde nakledileceğine ilişkin herhangi bir bilgi ve dahlinin olmadığını, buna rağmen hakkında idari para cezası kesildiğini belirterek Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştü; yeniden yargılama yapılmasına ve Anayasa'nın 38. maddesine aykırı olan 2918 sayılı Kanun'un 65. maddesinde yer alan "... ve gönderenlere ayrı ayrı idarî para cezası verilir." ibaresinin iptaline karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Bakanlık, başvurucunun iddialarını suç ve cezaların kanuniliği ilkesi kapsamında değerlendirmiş ve anılan ilkeye ilişkin AİHM ve Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarına atıfta bulunmuştur. Bakanlık ayrıca Anayasa Mahkemesinin hukuk kurallarının yorumlanmasının bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içermesi hâlinde bireysel başvuruya konu olabileceğini belirtmiştir.

20. Başvurucu, başvuru formunda belirttiği iddialarını Bakanlığın görüş yazısına karşı sunduğu beyanlarında tekrar etmiştir.

2. Değerlendirme

21. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

22. Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının masumiyet karinesi kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18). Başvurucunun ihlal iddiasına konu olan masumiyet karinesi; Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü, Sözleşme'nin ise 6. maddesinin (2) numaralı fıkralarında düzenlenmektedir.

25. Diğer taraftan Sözleşme'nin 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyumsuzlukların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular, Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz (Onurhan Solmaz, §§ 23, 24). Anayasa Mahkemesi daha önce kabahat eylemleri nedeniyle uygulanan idari yaptırımlara ilişkin uyumsuzlukların da "suç isnadına ilişkin uyumsuzluklar" kapsamında Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesinin ortak koruma alanı içinde yer aldığına karar vermiştir (Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 26).

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

27. Masumiyet karinesi, Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında *"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz."* şeklinde düzenlenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesinde ise herkesin iddia ve savunma ile "adil yargılanma" hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Anılan maddeye "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, kendisine bir suç isnat edilen herkesin suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılacağı düzenlenmiştir. Bu itibarla masumiyet karinesi, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olmakla beraber suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılmayacağına dair Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir.

28. Masumiyet karanesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti "asıl" olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (*Kürşat Eyoł*, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

29. Sanık, masumiyet karanesi gereği suçsuz sayıldığı için yargılama yapılmakta ve maddi gerçeğe ulaşılmaya çalışılmaktadır. Ceza muhakemesinde amaç, maddi gerçeğin adil yargılanma hakkı ihlal edilmeden ortaya çıkarılmasıdır. Dolayısıyla maddi gerçeğe ulaşmak için sanıktan masum olduğunu ispat etmesi istenemez. Çünkü suç isnadı altında da olsa kişi, hükmen sabit oluncaya kadar suçsuz kabul edilmektedir.

30. Masumiyet karanesi kapsamında yer alan ve iddia edenin iddiasını ispatla yükümlü olması kuralı, Anayasa'nın 38. maddesinin gerekçesinde de açıkça ifade edilmiştir. Bununla birlikte genel anlamda suçun kanıtlanması yükümlülüğü iddia edende kaldığı sürece, savunmasını oluşturmak için ispat yükünü sanığa devreden kurallar ile hukuki veya fiilî varsayımların olduğu durumlarda ispat yükünün yer değiştirmesi masumiyet karanesine aykırılık taşımaz (AYM, E.2013/38, K.2014/58, 27/3/2014). Ancak suç isnadını içeren karinenin aksinin başvuru tarafından yargılama sırasında ispat edilebilmesinin mümkün olması, hâkimin de bu yönde ileri sürülen iddiaları inceleyip kararını buna göre verebilmesi, bir başka ifadeyle karinelerin kişiyi otomatik olarak "suçlu" hâline getirmemesi gerekir. Karineler, masumiyet karanesini ihlal eder boyuta ulaşmamalı ve suç isnadı altındaki kişi savunma imkânlarından yararlandırılmalıdır.

31. Öte yandan kabahat eylemleri nedeniyle uygulanan idari yaptırımlarda -adli suç ve cezalara nazaran- masumiyet karanesinin ispata ilişkin standardının daha düşük olması söz konusu olabilir. Çünkü idare -adli soruşturma makamlarının kullandığı gibi- üstün kamusal yetkilere sahip değildir. Bu tür uyuşmazlıklarda çoğu zaman idare ile kişi arasında ispat imkânı bakımından önemli bir dezavantajın bulunmadığı söylenebilir. Ancak Anayasa Mahkemesi, bir uyuşmazlık hakkında derece mahkemelerince verilen kararları maddi vakia ve hukuki yönden incelemekle görevli değildir. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki görevi, yargılamanın usul kurallarına uygunluğunu denetlemek değil masumiyet karanesi kapsamındaki güvencelerin somut olayda ihlal edilip edilmediğini denetlemektir.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Başvuruya konu olaydaki kabahatin oluşması (izin verilen azami yük ağırlığının aşılması yasağının ihlal edilmesi) için "işleten" veya "gönderen" olunması gerekir (bkz. § 12). Somut olayda Mahkeme, başvurucağının taşınan eşyanın göndericisi olmasını idari para cezası yaptırımını uygulanması için yeterli görmüştür. Diğer bir ifadeyle salt belli bir statüde (gönderici) olma, idari para cezası yaptırımını uygulanmasına gerekçe yapmıştır.

33. Gönderenin kastının bulunup bulunmadığı, ağırlığın aşılmasına karşın yükün bilerek verilip verilmediğı değerlendirilmemiş; bu konuda bir tespit yapılmamış

ve karineden yararlanılarak sonuca ulaşılmıştır. Mevcut düzenlemenin kapsamının varsayımlardan hareket edilerek objektif sorumluluk esaslarına göre genişletilmesi suretiyle başvurunun reddine karar verildiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle somut olgular yerine aksi ispat edilemeyecek karineden yararlanılarak fiil ile başvuru arasında bağ kurulmuş ve kabahatin işlendiğine karar verilmiştir.

34. Kabahatin işlendiğine ilişkin olarak Mahkemece yapılan varsayımın aksinin ispatı mümkün değildir. Başvurucunun yöneltile fiille ilgili savunma ve bunun aksini ispat bakımından yaptırımı uygulayan idare ile arasında önemli bir dezavantaj olduğu ve böylelikle kullanılan varsayımın masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaştığı anlaşılmıştır. Başvurucuya itiraz imkânının tanınmış olması da masumiyet karinesinin ihlalini telafi etmemiştir.

35. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan masumiyet karinesini ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

36. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...”

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

37. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

38. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci ve 38. maddesinin dördüncü fıkralarında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

39. Masumiyet karinesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan ihlal kararının bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere (kapatılan) İstanbul Anadolu 35. Sulh Ceza Mahkemesinin yerine bakan Hâkimliğe gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

40. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.006,10 TL yargılama giderinin başvurucaya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın **KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA**,

B. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci ve 38. maddesinin dördüncü fıkralarında güvence altına alınan masumiyet karinesinin **İHLAL EDİLDİĞİNE**,

C. Kararın bir örneğinin masumiyet karinesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere (kapatılan) İstanbul Anadolu 35. Sulh Ceza Mahkemesinin (2013/665 Değişik İş) yerine bakan Hakimliğe GÖNDERİLMESİNE,

D. 206,10 TL harç ve 1.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.006,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/4/2017 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Burhan ÜSTÜN

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ